

De dames Westra, Hitje en Aukje, een fenomeen

Zelfs de jongere Woudsenders zullen ongetwijfeld via hun ouders of grootouders van ze gehoord hebben: de zusters Hitje en Aukje Westra van de drankenhandel in de Midstraat 32, meestal kortweg De Dames genoemd. Oudere dorpsgenoten kunnen vaak de mooiste - en misschien wel enigszins aangedikte - verhalen en anekdotes over hen vertellen, uit overlevering of eigen ervaring, want apart waren ze, de dames. Niet alleen door hun berenburg van eigen geheim recept en de bijzondere, authentieke inrichting van hun winkel waar de tijd sinds de jaren twintig had stilgestaan, maar meer nog door hun manier van leven die zeer tot de verbeelding sprak, zoals de uitstapjes met de auto (een Dodge, met chauffeur) en hun grote liefhebberij: winkelen. Het ging daarbij niet alleen om kleding (ze bezaten meerdere bontjassen en hoeden), maar ze hielden ook van sieraden, lampen en fraai antiek. Een ding was zeker: ze spraken er niet graag over. Eigenlijk waren ze een beetje mensenschuw en hielden alle nieuwsgieren op afstand.

Het model Dodge zoals de Dames Westra bezaten.

Zelfs oud-Woudsender Jan de Vries, die heel wat verhalen over families in Woudsend heeft opgetekend, lukte het niet om eens rustig met Hitje en Aukje om de tafel te zitten om over hun familietradities en historie te praten. Ze hadden er geen behoefte aan en reclame maken voor hun berenburg was niet nodig. De verkoop liep immers gesmeerd. Soms verschenen er wel artikelen in de media (o.a. Friesland Post, Leeuwarder Courant en zelfs Aktueel), maar die journalisten moesten de verhalen over de dames horen uit de mond van de dorpelingen, en ook die waren niet scheutig met informatie en hielden meestal de kaken stijf op elkaar. Vaak waren er een paar borreltjes in een café voor nodig om de Woudsenders een beetje loslippig te maken. Uit die artikelen kwam naar voren dat de Woudsenders vonden dat de dames 'te veel op zichzelf' waren. Ook kon er alleen maar gegist worden over hoe rijk

ze wel niet zouden zijn. Al te negatief was men echter ook niet want menig Woudsender heeft er een leuk extra centje bijverdiend door bij de dames te werken!

Ook ik had als kind heel goed in de gaten dat ze apart waren. Vanaf mijn 9e of 10e jaar (we verhuisden naar Sneek toen ik 13 was) mocht ik wel eens gazeuse of ranja halen (en lekkerder ranja heb ik nooit meer gehad!). Ik stond daar nooit zo om te springen want hoewel ik zelden een andere klant in de winkel trof, kostte een boodschap bij de dames in mijn ogen een zee van tijd en dat ging allemaal van mijn 'boarterstijd' af. Bovendien kreeg je er geen snoepje zoals bij Lytse Griet. Het was gewoon een ander soort winkel dan de bakker, de slager of de kruidenier. Niet in het minst door de bijzondere inrichting met al die flessen in boogvormige kasten achter de toonbank.

Enmaal binnen klonk kort na de winkelbel uit de naastgelegen kamer de stem van juffrouw Aukje: 'Wie is dêr?'. Ik: 'Hilly'. Zij weer: 'Hilly wie?' en dan antwoordde ik: 'Hilly fan Jaap en Riem' (dat was in die tijd een meer gebruikelijke toevoeging dan de achternaam). In mijn ogen duurde het dan nog heel lang voordat juffrouw Aukje kwam, gewikkeld in grijs- of beige-keurige lange rokken en omslagdoeken. Ze was toen rond de 60 jaar, maar in mijn ogen al heel oud door die kleren en dat grijze knoetje in haar haar. Eén keer duurde het zo lang voordat ze uit die lange donkere gang kwam, dat ik voorzichtig met mijn buik over de toonbank schoof om zo te proberen zicht te krijgen op de donkere 'krochten' van dat beetje geheimzinnige huis. En ineens stond ze voor m'n neus, ik een rooie kop maar juf Aukje kon er wel om lachen.

Voorouders

Even in het kort over het ontstaan van de drankwinkel. De eerst bekende Westra is Anne Wabes geboren rond 1771 in Koudum. Een nazaat, Riekele Westra, geboren in 1833, vestigde zich als bakker in Woudsend en trouwde met Hitje Kraan. Zij kregen tien kinderen. Een van hen, Anne Westra (1872), nam het bakkersbedrijf van zijn vader over. Oudere broer Hooite Riekeles Westra (1868) trouwde in 1895 met Trijntje Hoekstra. Zij namen de drankhandel in Woudsend over van de tante van Hooite, Syberdina Kraan, weduwe van Sjouke Wisse van der Meulen. Het ging Hooite Westra voor de wind. Limonade, mineraalwater (in blauwe spuitflessen), likeuren, bitters als berenburg, bier enz. gingen vlot van de hand. Bekend zijn de zogenoemde 'kûgelflesjes'. Daarin zat een grijzige knikker die de flessenhals afsloot (maar die in het knickerspel bij de jeugd vanwege de saaie kleur weinig 'waard' was).

Hooite en Trijntje kregen twee dochters Hitje Syberdina in 1896 en Aukje Geertje in 1902. Ze groeiden op in het bedrijf/winkel en werkten al snel samen met hun vader voor wie ze grote bewondering hadden. Naar mannen keken ze niet om en ze bleven ongetrouwd. In de dertiger jaren namen - door ziekte en door het uitbreken van de tweede wereldoorlog - de activiteiten in het bedrijf en winkel steeds meer af. Hooite overleed in 1946, zijn vrouw Trijntje in 1953 en Hitje en Aukje (die op latere leeftijd polio kreeg en invalide werd) zetten het bedrijf in afgeslankte vorm voort, eerst nog met hun moeder. Daarbij werden ze jarenlang geholpen door talloze Woudsenders die allen verschillende hand- en spandiensten verrichtten.

De zussen richtten zich in de vijftiger jaren met name op de productie en verkoop van berenburg volgens oud familierecept maar hadden ook een contract met Heineken. De horeca in de omgeving betrok van hen de vaten en kratten bier. Door haar invaliditeit had Aukje de administratie en het financiële gedeelte op zich genomen en klanten met grote bestellingen (aan bezorgen werd niet gedaan) die wilden afrekenen, werden door Hitje doorverwezen naar haar zus die het geldkistje beheerde. Volgens de verhalen werd dat 's nachts opgeborgen tussen de twee grote stapels kranten, die naast de stoel van Aukje stonden.

Kruidenbitter

Overigens is berenburg geen specifiek Fries product maar werd als eerste gemaakt rond 1840 door ene Hendrik Beerenburg uit Amsterdam. Hij maakte dit specifieke drankje van enige tientallen kruiden die hij plukte in o.a. het moerassige gebied boven Amsterdam, de Beemster. De kruiden werden getrokken op jenever, brandewijn of wijn. Het was vooral bestemd voor mensen die

maagklachten hadden, maar de drank was ook enorm populair bij zeevarenden. Via het drukke scheepvaartverkeer tussen Friesland en Amsterdam kwamen de kruiden ook hier terecht. Friesland had in die tijd ook dergelijke natte gebieden waar speciale kruiden, zoals kalmoes, te vinden waren. Inmiddels zijn de meeste kruiden al jarenlang niet meer in Nederland te vinden en worden ze geïmporteerd. De samenstelling ervan wordt door elke destilleerderij geheim gehouden. Het aantal varieert van 50 tot 90 verschillende kruiden. Veel soorten berenburg zijn inmiddels aangepast aan de smaak van het grote publiek, en milder en zoeter geworden.

Geheim

Zo niet de Westra-berenburg. Wat nu precies de samenstelling van de door Hooite en zijn dochters gebruikte kruiden is, bleef (en is nog steeds) een geheim. Hij liet zijn dochters Hitje en Aukje beloven dat het speciale recept moest overgaan naar hun kinderen. Omdat die er niet zijn gekomen is het recept na het overlijden van de zussen doorgegeven aan de nazaten, neven en/of nichten.

De dames Westra werden er in de loop der jaren echter 'wereldberoemd' door. De zussen maakten een kruidenbitter die men moest leren drinken, want 'De eerste slok doet je de rillingen over het lijf gaan. Een tweede moet eveneens bezinken, maar dan die afdronk... : krachtig, kruidig, maar ook zacht', aldus een kenner. Ikzelf kan me niet herinneren ooit een glas Westra berenburg te hebben gedronken. De meest bijzondere voor mij is de berenburg van Joustra Sneek (ook lekker).

Klanten kwamen uit het hele land, maar ook Friezen om útens deden de slijterij aan en vaak om te vertrekken met een doos vol kruidenbitter. Bestellen kon niet, men moest het zelf komen halen. Bij de dames kon men zelfs 's avonds terecht; de winkel was tot een uur of tien 's avonds open. Daarna was het bedtijd en ging de deur op slot. In het dorp zelf gingen veel bb-liefhebbers over op een ander merk, want naar verhouding was de Westra-berenburg flink aan de prijs.

Tallose keren is geprobeerd achter het geheim van hun speciale berenburg te komen. Er zouden bedragen als een ton voor geboden zijn en zelfs - zo wordt gezegd - een keer als ruil een aangepaste bungalow. Ook Heineken zou een fors bod hebben gedaan. Allemaal tevergeefs, want er was die belofte aan hun geliefde vader!

Beatrix

Hitje en Aukje konden zich zelfs een keer 'hofleverancier' noemen, want op 8 mei 1974 brachten prinses Beatrix en prins Claus een kort bezoek aan 't Ponkje tijdens een rondreis door Friesland. Hitje liet de Dodge voorrijden om, warm gekleed in bontjas (!), de korte rit naar 't Ponkje te rijden en daar aan Beatrix een fles berenburg te overhandigen, met een oranje strikje om de flessenhals

gebonden. Ook op de bontjas van Hitje prijkte een oranje versiering. Vanuit de Dodge werd dit bijzondere moment gadeslagen door zus Aukje.

Excentriek

Het was niet alleen de berenburg waardoor 'De Dames' bekendheid kregen. Hun bijzondere, excentrieke (of misschien was het meer aristocratische) levensstijl zorgde er minstens zo vaak voor dat er over hen gesproken werd (zowel in negatieve als in positieve zin). Alleen al het feit dat er vlak na de oorlog een auto werd aangeschaft (twee maanden voor hun vader overleed) was bijzonder. Want het was niet zomaar een auto, maar een grote Dodge, die ze kochten van buurman Willem Deden, die in de beginjaren ook hun chauffeur was. Hij werd later opgevolgd door Jan Plantinga. Omdat Aukje invalide was, kregen ze een maandelijks bedrag voor onkosten. Na een paar jaar werd de auto vervangen door een andere Dodge, afkomstig van het Belgische hof. Of deze auto nog altijd in het bezit van de erven Westra is, is mij niet bekend. Er is in ieder geval druk gebruik van gemaakt. Was het niet voor ritjes naar het kerkhof in Sneek dan was het wel om te winkelen.

Hilly Westerhof

Wordt vervolgd. In deel twee worden onder meer de persoonlijke ervaringen weergegeven van enkele mensen die voor Hitje en Aukje hebben gewerkt.